

دوره نهم

ارتحال حضرت امام خمینی رحمته الله علیه

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
روابط عمومی

السلام علیکم وعلیٰ آله وعلیٰ انبیاء

عوامل تضعیف مقاومت اسلامی از منظر قرآن بنیان امام خمینی رحمته الله عليه

یک تفکر، یک راه، مطرح کرد، خصوصیت ایستادگی، مقاومت، عدم تسلیم در مقابل مشکلات و موانع در برابر طاغوت‌ها بود.

امام مقاومت خود را به رخ همه دنیا کشید. امام بدون ذره‌ای عقب‌نشینی در راه مبارزه ایستاد. امام حقیقتاً بسیاری از آیات قرآن را با همین ایستادگی و مقاومت خود معنا کرد. (۲)

لذا اهمیت و ضرورت بررسی نظریات امام امت در باره مقاومت اسلامی نیز روشن می‌شود. انقلاب اسلامی، امام و مقاومت سه ضلع مثلث و سه ریشه اصلی «کلمه طیبه» و «شجره طیبه» ای هستند که اصل آن ثابت و شاخه‌هایش در جهان گسترده شده است. (۳)

«نظریه گفتمان مقاومت» یکی از شاخه‌های این درخت طیبه است که اینک در سراسر جهان سربرافراشته و می‌رود تا آرزوی امام امت را محقق کند و با شکست دنیای مادی، پرچم لا اله الا الله و محمداً رسول الله را در تمام دنیا به اهتزاز درآورد. (۴)

از سوی دیگر، مقاومت اسلامی نیز ممکن است با موانعی مواجه شود که شناخت آنها برای علاقه‌مندان به مکتب مقاومت ضروری است. در این مقاله به ده مانع و عامل تضعیف مقاومت از منظر معمار انقلاب، حضرت امام خمینی اشاره می‌کنیم.

چهاردهم خرداد، سالروز رحلت حضرت امام خمینی رحمته الله عليه رهبر کبیر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۸ خورشیدی می‌باشد.

بمناسبت این روز بنا داریم تا عوامل تضعیف مقاومت اسلامی از منظر قرآن بنیان امام خمینی رحمته الله عليه را به قلم حجه‌الاسلام والمسلمین دکتر محمد علی محمدی از پیش‌رو بگذرانیم:

اینک که چندین دهه از انقلاب اسلامی گذشته است، به خوبی روشن شده که این درخت پرثمر، بدون مقاومت هرگز نمی‌توانست به حیات خود ادامه دهد. ورود اندیشه مقاومت در ساختار فکری انقلاب اسلامی و بنیان‌گذار آن، امام خمینی رحمته الله عليه ریشه قرآنی دارد.

قرآن در آیات متعددی پیامبران را مأمور به پایداری و ثابت قدمی در عقیده و اهداف آرمانی معرفی و در دو آیه تصریح می‌کند که پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله موظف به استقامت در انجام مأموریت خود است. (۱) رهبر معظم انقلاب معتقدند امام خمینی رحمته الله عليه تفسیر میدانی و عینی آیات مربوط به استقامت بودند:

«آن چیزی که امام را در هیئت یک مکتب، یک اندیشه،

السلام عليكم يا اهل البيت

۱. هواپرستی

یکی از مهم‌ترین موانع درونی مقاومت، پیروی از نفس و هواپرستی است. هواپرستی مقاومت در برابر شیاطین درونی و بیرونی را در هم می‌شکند. در روایت مشهوری از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌خوانیم:

«إِنَّ أَشَدَّ مَا أَتَخَوَّفُ عَلَيْكُمْ مِنْهُ اتِّبَاعَ الْهَوَىٰ وَ طُولَ الْأَمَلِ فَإِنَّ اتِّبَاعَ الْهَوَىٰ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَ طُولَ الْأَمَلِ يُنْسِي الْأَخْرَةَ: (۵) به راستی ترسناک‌ترین چیزهایی که از آنها بر شما بیم دارم دو چیزند: پیروی از هوای نفس، و آرزوی دراز، زیرا پیروی از هوای نفس انسان را از حقیقت باز می‌دارد و درازی آرزو سبب می‌گردد که انسان آخرت را به دست فراموشی بسپارد.»

امام امت نیز یکی از موانع مقاومت را مسئله فوق می‌دانستند:

«شما فقط در سایه تهذیب، تجهیز و نظم و ترتیب صحیح می‌توانید این مفاسد و مشکلات را از سر راه خود بردارید و نقشه‌های استعماری آنان را خنثی کنید. اگر خود را اصلاح نکنید، مجهز نشوید، نظم و انضباط را در امور درسی و زندگی خود حکمفرما نکنید، در آتیه خدای ناخواسته محکوم به فنا خواهید بود.»

تا فرصت از دست نرفته، تا دشمن بر همه شئون دینی و علمی شما دست نیافته، فکری کنید. بیدار شوید. به پا خیزید. در مرحله اول، در مقام تهذیب و تزکیه نفس و اصلاح خود برآیید.» (۶)

۲. خودخواهی

از منظر امام، خودخواهی همیشه انسان را به فساد می‌کشد و برای مقاومت لازم است بت نفس شکسته شود. (۷) امام امت درباره نقش خودخواهی در تضعیف مقاومت می‌فرماید: «با حب نفس و حب جاه و کبر و غرور نمی‌توان مقاومت کرد. عالم سوء، عالم متوجه به دنیا، عالمی که در فکر حفظ مسند و ریاست باشد، نمی‌تواند با دشمنان اسلام مبارزه کند و ضررش از دیگران بیشتر است. قدم را الهی کنید، حب دنیا را از دل بیرون کنید، آن وقت می‌توانید مبارزه کنید.» (۸)

بلعم باعورا، نمونه کامل و عینی از افرادی است که به خاطر هواپرستی نه تنها نتوانست در برابر شیاطین مقاومت کند، بلکه خود نیز به آلت‌دستان آنها تبدیل شد. بلعم از عالمان بزرگ، مستجاب‌الدعوه، بلندآوازه، از پیروان حضرت ابراهیم «ع» و کسی بود که از حوادث آینده خبر می‌داد. وی از علمای مشهور و مبلغان توانمند بنی‌اسرائیل بود که در پی وعده‌های فرعون به او پیوست. (۹)

خودخواهی، هواپرستی، دنیاطلبی و حسادت بلعم به موسی علیه السلام زمینه‌ساز گرایش وی به فرعون شد و فرعون از او خواست برای دستگیری موسی علیه السلام و بنی‌اسرائیل دعا کند و او نیز پذیرفت. (۱۰)

۳. رفاه‌طلبی

از نگاه امام خمینی رحمته الله عليه، مبارزه و مقاومت در برابر استکبار با

السلام علیکم وعلیٰ آله وعلیٰ انبیاء

کسانی که پیروان آن بزرگواران باشند هرگز نمی‌ترسند، ترس برای کسانی است که اعتقاد به عالم آخرت ندارند. غم و غصه برای آنهایی است که فقط همین دنیا را دارند و آمالشان دنیا است، اما آنها که می‌دانند در جنت نعیم و مقام کریم جا دارند از چه می‌ترسند؟ «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ» (۱۶) (۱۷)

۵. اختلاف

اختلاف یکی از مهم‌ترین عوامل تضعیف مقاومت اسلامی است. قرآن به مسئله اتحاد از دیدگاه اجتماعی آن نگریسته و بر اهمیت اتحاد میان جهانیان تأکید کرده است. همچنین پیوند میان دل‌های مؤمنان را نوعی تصرف الهی می‌شمارد. (۱۸)

معمار انقلاب، رمز پیروزی بر مستکبران را اتحاد می‌دانست و بر حفظ آن تأکید می‌کرد. «اگر این [اتحاد] حفظ شد، شمارا تا آخر نقطه پیروزی می‌رساند.

اگر خدای نخواست و وحدت کلمه را از دست بدهید یا مقصدتان غیر مقصد حکومت اسلامی باشد، خوف این است که دیگر نتوانید قدم بردارید. نتوانستن در قدم برداشتن دنبالش این است که آنها قدمشان را پیش بگذارند. شماها سست بشوید و عقب‌نشینی کنید، آنها یک قدم جلو بگذارند و توطئه‌ها را زیاد کنند. ممکن است که ماها هر چه عقب برویم، آنها جلو بیایند؛ توطئه‌ها زیاد بشوند؛ این ریشه‌ها همه با هم

رفاه‌طلبی سازگار نیست. (۱۱) ایشان بر این باور بود که مبارزه و رفاه و سرمایه، قیام و راحت‌طلبی، دنیاخواهی و آخرت‌جویی مقوله‌هایی هستند که هرگز با هم جمع نمی‌شوند و تنها کسانی تا آخر خط با انقلاب و امام همراه هستند که درد فقر و محرومیت و استضعاف را چشیده باشند. (۱۲)

۴. ترس

یکی از مهم‌ترین عوامل تقویت مقاومت، شجاعت است. شجاعت، به مفهوم پیروی کردن نیروی خشم و انتقام از نیروی خردمندی در اقدام بر کارهای مهم و تشویش‌ناداشتن در انجام دادن آنهاست. (۱۳)

کسانی می‌توانند در برابر دشمنان مقاومت کنند که نترسند. از نگاه قرآن، ابلاغ رسالت‌های الهی باید با شجاعت و بدون ذره‌ای ترس انجام شود: «الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا» (۱۴) و شهامت رزمندگان مؤمن در برابر کافران، از اسباب پیروزی است، از این رو در نبرد سرنوشت‌ساز طالوت و جالوت، شجاعت مثال‌زدنی طالوت باعث شکست جالوت و پیروزی مؤمنان شد. (۱۵)

امام راحل با توجه به نقشی که شجاعت در تقویت مقاومت داشت، همواره مردم را به آن تشویق و از ترسیدن نهی می‌کرد: «ما از پیروان پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله هستیم. ما از پیروان حضرت امیر «ع» هستیم. ما از پیروان حضرت اباعبدالله «ع» هستیم.

السلام علیکم وعلیٰ آله وعلیٰ انبیاء

مقاومت را یکجا می‌شکستند و به همه میثاق‌ها و تعهدات ملی و میهنی ادعایی خود پشت پا می‌زدند.» (۲۲)

همچنین رمز پیروزی مقاومت فلسطین از منظر حضرت امام خمینی، اسلام‌گرایی این ملت است و نه ملی‌گرایی آنان:

«حماسه مردم فلسطین یک پدیده تصادفی نیست. آیا دنیا تصور می‌کند که این حماسه را چه کسانی سروده‌اند و هم اکنون مردم فلسطین به چه آرمانی تکیه کرده‌اند که بی‌محابا و با دست خالی در برابر حملات وحشیانه صهیونیست‌ها مقاومت می‌کنند؟ آیا تنها آوای وطن‌گرایی است که از وجود آنان دنیایی از صلابت آفریده است؟

آیا از درخت سیاست‌بازان خودفروخته است که بر دامن فلسطینیان میوه استقامت و زیتون نور و امید می‌ریزد؟ اگر این چنین بود، اینها که سال‌هاست در کنار فلسطینیان و به نام ملت فلسطین نان خورده‌اند! شکی نیست که این آوای «الله اکبر» است، این همان فریاد ملت ماست که در ایران شاه را و در بیت المقدس غاصبین را به نومیدی کشاند.

و این تحقق همان شعار برائت است که ملت فلسطین در تظاهرات حج دوشادوش خواهران و برادران ایرانی خود فریاد رسای آزادی قدس را سرداد و «مرگ بر آمریکا، شوروی و اسرائیل» گفت و بر همان بستر شهادتی که خون عزیزان ما بر آن ریخته شد. او نیز با نثار خون و به رسم شهادت

مجتمع بشوند. ماها از هم متفرق بشویم، آنها با هم مجتمع بشوند؛ عکس‌آنی که با آن پیروزی حاصل شد، تحقق پیدا کند.» (۱۹)

از نگاه امام خمینی، اختلاف‌افکنی از شیوه‌های مرسوم مستکبران برای سرکوب دین و مسلمانان است:

«خواستند که بین اقشار ملت یک وحدتی تحقق پیدا نکند؛ آنها از این وحدت خوف داشتند و حالا هم احساس کرده‌اند که اگر ملت با هم وحدت پیدا بکنند، اگر جناح‌های مختلف یکی بشوند، ابرقدرت‌ها هم نمی‌توانند با اینها مقاومت کنند. از این جهت ما باید الآن خیلی مراقب امور باشیم.» (۲۵)

۶. ملی‌گرایی

از نگاه نافذ امام، یکی از مهم‌ترین عوامل تقویت مقاومت، اسلام‌گرایی است. «کسانی که گفتند پروردگار ما الله است، سپس استقامت به خرج دادند، نه ترسی برای آنهاست و نه غمی دارند.» (۲۱) با توجه به همین مبنای قرآنی است که از منظر پدر فرزانه ملت، هر گرایشی غیر از اسلام با مقاومت ناهماهنگ است و جز ذلت‌چیزی در پی نخواهد داشت:

«من به صراحت می‌گویم ملی‌گراها اگر بودند، به راحتی در مشکلات و سختی‌ها و تنگناها دست‌ذلت و سازش به طرف دشمنان دراز می‌کردند و برای اینکه خود را از فشارهای روزمره سیاسی برهانند، همه کاسه‌های صبر و

السلام علیکم وعلیٰ آله واولیاءکم

باطن کافر است. به فرموده قرآن، منافقان هنگامی که با اهل ایمان ملاقات می‌کردند، می‌گفتند ایمان آورده‌ایم و زمانی که با کافران خلوت می‌کردند می‌گفتند ما با شما ایم و بر کفر خود پایداریم و محمد و پیروان او را مسخره می‌کنیم: «وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِؤْنَ» (۲۵)

امام خمینی همواره مردم و مسئولان را از منافقان بر حذر می‌داشت و آنها را یکی از موانع مقاومت معرفی می‌کرد و روش منافقان را این گونه تبیین می‌کرد:

«این گروه کمونیست‌ها، این گروه توده‌ای‌ها، اینها پشت جبهه بودند. اینها هیچ وقت به جبهه نمی‌آمدند. اینها از اول پیش نبودند. اینها از اول اصلاً داخل در این مسائل نبودند. حالا که دیده‌اند یک قدری [پیشرفت] است و ممکن است یک انتفاعاتی ببرند، حالا سر برآورده‌اند! این [ملتنند] که کار انجام داده‌اند. ملت قیام کرد. همین طبقه سوم. اینها پیش بردند. باید حالا هم همین طور با دست اینها و با این جمعیت پیش ببریم. مشکلات را هم باید ما با اینها صحبت کنیم.» (۲۶)

۹. خواص بی بصیرت

هر چند برای تحقق مقاومت عمومی، مردم نقش بسیار مهمی دارند، ولی نقش خواص در این میان بسیار پررنگ است. از این روست که در اسلام به صلاح و فساد عالم و دانشمند توجه ویژه‌ای شده است. امام علی علیه السلام فرمود:

آرمید. آری، فلسطینی راه گم کرده خود را از راه برائت ما یافت.» (۲۳)

۷. سیاست‌های شیطانی

امام رحمته الله علیه بر این باور بودند که با پیشرفت دنیا، شیاطین نیز در کار خود پیشرفت کرده و روش‌های نوینی را برای در هم شکستن مقاومت برگزیده‌اند.

«من گمان نمی‌کنم که دنیا تا کنون مثل این دوره‌ای که ما در آن زندگی می‌کنیم، شیطان داشته است، اما هر چه دنیا پیشرفت کرده است، شیطان‌ها هم در کارهای شیطانی‌شان پیشرفت کرده‌اند. امروز که به اصطلاح عصر تمدن و ترقی و عصر پیشرفت است، عصر شیطان‌هاست. شما در سرتاسر دنیا اگر چنانچه ملاحظه کنید، دنیا در دست شیاطین است.»

در مقابل یک همچه توطئه عظیم و یک همچه شیطان‌های تعلیم دیده و شیطان‌های عصر تمدن، باید انسان‌ها قیام کنند. انسان‌ها همان طوری که انبیای عظام و اولیای خدا قیام کردند و جانفشانی کردند، در این عصر هم همه شما، همه ما، همه روحانیون، همه ملت‌ها، همه ستمدیده‌های تاریخ باید قد علم کنند و جلوی این شیاطین بایستند.» (۲۴)

۸. نفاق و منافقان

منافق کسی است که در ظاهر ادعای اسلام دارد، ولی در

السلام علیکم وعلیٰ آله وعلیٰ اهل البیت

فضای جامعه را از صفا و صداقت تهی می‌کنند، مردم را دچار اغتشاش ذهنی، دچار تردید می‌کنند.» (۳۰)

این سخنان امام خامنه‌ای، همسو، هماهنگ و مشابه سخنان پیرفرزانه و بنیانگذار انقلاب است که فرمود:

«مگر نه این است که خداوند از علما پیمان گرفته است که در برابر ستم ستمکاران و ظلم جنایت‌پیشگان ساکت و آرام نمانند؟ مگر نه این است که علما حجت پیامبران و معصومین بر زمین هستند؟ پس باید علما و روشنفکران و محققان به داد اسلام برسند و اسلام را از غربتی که دامنگیرش شده است نجات دهند و بیش از این ذلت و حقارت را تحمل نکنند و بت سیادت تحمیلی جهانخواران را بشکنند و با بصیرت و سیاست چهره منور و پیر اقتدار خود را آشکار سازند و در این راستا، دو چهره‌ها و روحانی نمایان و دین به دنیا‌فروشان و قیل و قال کنندگان را از خود و از کسوت خود برانند و اجازه ندهند که علمای سوء و تملق‌گویان ظلمه و ستمگران، خود را به جای پیشوایان و رهبران معنوی امت‌های اسلامی بر مردم تحمیل و از منزلت و موقعیت معنوی علمای اسلام سوءاستفاده کنند.» (۳۱)

۱۰. استکبار جهانی

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ همچون دمی مسیحایی، روحی مجدد بر کالبد همه مستضعفان عالم دمید. این انقلاب مبارک نه تنها باعث امید مسلمانان و بازگشت آنان به اسلام شد، بلکه روحیه استکبارستیزی را در

«فساد توده مردم ناشی از فساد خواص است. سوگند به خدا که مردم را نابود نکرد مگر علمای طمعکار و زاهدان دنیاخواه و بازرگانان خیانت‌پیشه و جنگجویان ریاکار و زمامداران ستمگر و به‌زودی کسانی که ستم کرده‌اند، بدانند که به کدام بازگشتگاه بر خواهند گشت.» (۲۷)

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با اشاره به نقشی که خواص در رشد و تعالی جامعه از سویی و یا انحطاط جامعه از دیگر سو دارند، به روایتی از پیامبر صلی الله علیه و آله اشاره می‌کنند (۲۶) که صلاح امت به صلاح خواص بستگی دارد و در ادامه می‌فرماید:

«اگر در جمهوری اسلامی، مسئولان، زبندگان و نخبگان به این حقایق توجه و خویش‌تنداری کنند؛ خود را اسیر هواها و هوس‌ها و مطامع دنیوی نسازند؛ جاذبه‌های گمراه‌کننده دنیا آنها را مفتون خود نکند؛ ارباب و تهدید دشمنان، آنها را از میدان خارج نکند و در اراده آنها تزلزلی به وجود نیآورد، هیچ قدرتی نخواهد توانست عزم و اراده عظیم ملی را که در این کشور وجود دارد، اندکی مخدوش کند.» (۲۹) رهبر معظم انقلاب در موارد دیگری نیز بر نقش خواص و برخی جریان‌های داخلی در ایجاد مانع فراروی عزم ملی و مقاومت اسلامی اشاره کرده‌اند ایشان می‌فرمایند:

«ملت ما ملت مؤمن و با عزم و اراده‌ای است، ملت آماده‌ای است، ملت صادقی است؛ اما در گوشه و کنار افرادی، جریان‌هایی، مجموعه‌هایی به اسم‌های مختلف نخبگان سیاسی و غیر این‌ها، فضای جامعه را مشوش می‌کنند،

السلام علیکم وعلیٰ آله واولادکم الطیبین

جامعه بشری تقویت کرد. همان گونه که بنیان گذار انقلاب حضرت امام رحمته الله علیه نیز تصریح کردند:

«انقلاب اسلامی ایران، دست جهانخواران و ستمگران را از ایران بزرگ کوتاه کرد و با تأییدات غیبی الهی پیروز شد. امام امت راز و رمز ایستادگی و مقاومت در برابر استکبار جهانی را توحیدباوری معرفی کرد و فرمود:

تردیدی نیست که این یک تحفه الهی و هدیه غیبی بود که از جانب خداوند منان به این ملت مظلوم غارت زده عنایت شد.» (۳۲)

روشن است که مستکبران به هیچ وجه نمی‌توانند این چراغ پرفروغ را تحمل کنند و برای خاموش کردن آن از هیچ کوششی فروگذار نمی‌کنند. آنان سیاست‌های متفاوت و گوناگونی را برای شکست انقلاب به کار می‌گیرند تا بتوانند انقلاب را تضعیف کنند و اگر توانستند ریشه‌های آن را بخشکانند.

ولی امام امت با بیداری و هوشیاری در مقابل آنها ایستاد و به ملت نیز آموخت که باید سیاست‌های آنها را شناخت و با آنها مقابله کرد:

پاورقی:

«ملت شریف ایران همیشه در مقابل شدیدترین حملات تمام جهان کفر علیه اصول انقلاب خویش مقاومت کرده است.» (۳۳)

۱- «فَأَسْتَقِمَّ كَمَا أُمِرْتُ» (هود: ۱۱۲) و «وَأَسْتَقِمَّ كَمَا أُمِرْتُ»

شوری: ۱۵،

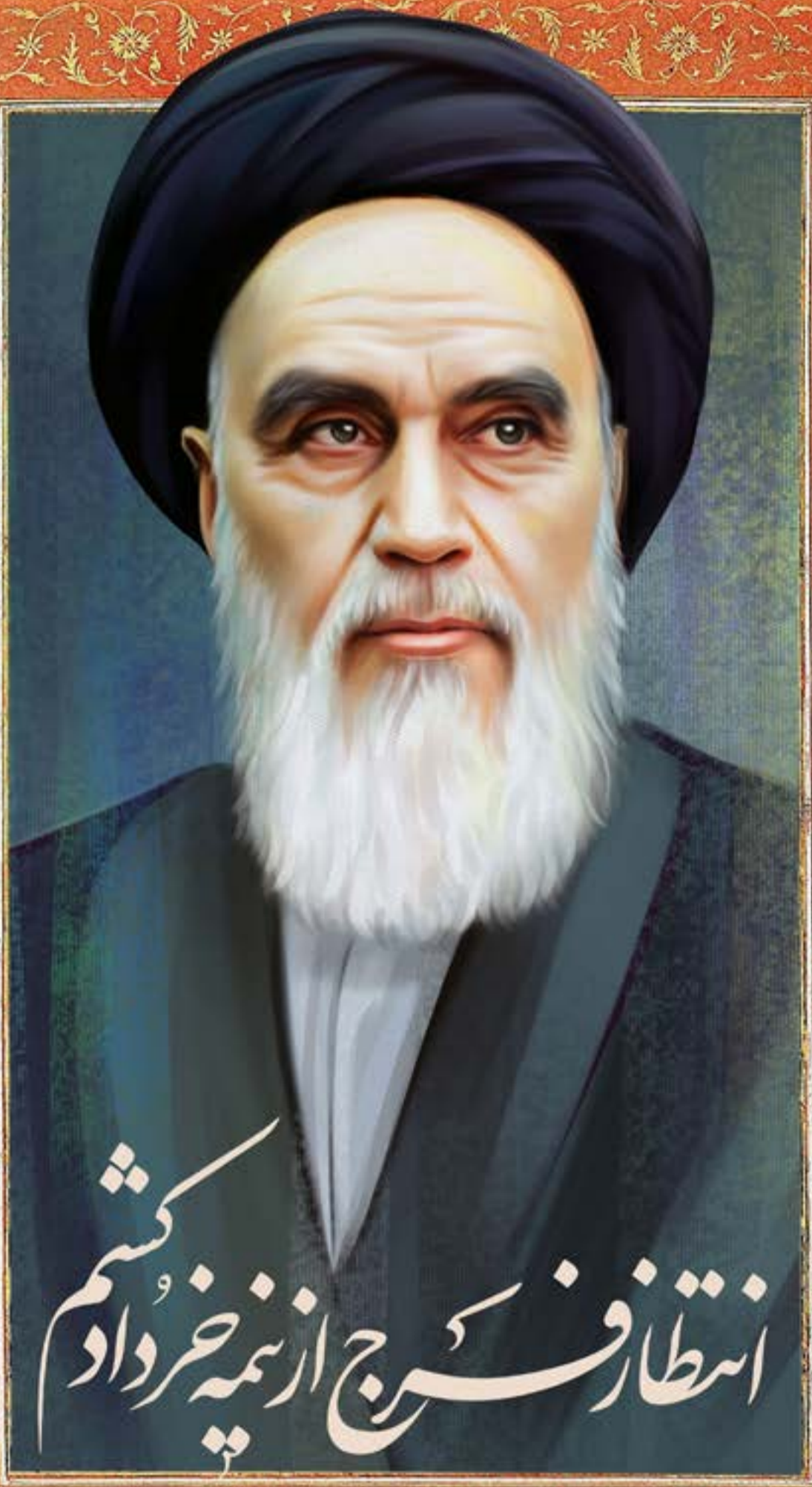
۲- امام خامنه‌ای، بیانات، ۳/۱۴، ۹۸/

۳- اشاره به آیات ۲۴ و ۲۵ سوره ابراهیم عز وجل.

امام بارها به ملت یادآوری کردند که استکبار جهانی با ما دشمن است و ما وظیفه داریم در برابر آن مقاومت کنیم.

السلام علیکم وعلیٰ آله وعلیٰ انبیا وعلیٰ ذریٰه

- ۴- صحیفه امام، ج. ۱۸، ص. ۳۴۳۰
- ۵- إرشاد القلوب إلى الصواب، ج. ۱، ص. ۲۱۰
- ۶- اسلام ناب، در کلام و پیام امام خمینی رحمته الله عليه، ص. ۹۹۵
- ۷- صحیفه امام، ج. ۱۹، ص. ۲۵۰
- ۸- جهاد اکبر، ص. ۴۶۰
- ۹- تفسیر قرطبی، ج. ۷، ص. ۲۵۳؛ نمونه، ج. ۷، ص. ۱۴۰
- ۱۰- الکامل، ج. ۱، صص. ۲۰۱-۲۰۰؛ تاریخ طبری، ج. ۱، ص. ۲۵۸
- ۱۱- صحیفه امام، ج. ۲۱، ص. ۸۷
- ۱۲- صحیفه امام، ج. ۲۱، ص. ۸۷
- ۱۳- جامع السعادات، ج. ۱، ص. ۲۴۲
- ۱۴- احزاب، ۳۹
- ۱۵- بقره، ۲۴۹ تا ۲۵۱
- ۱۶- همانا کسانی که گفتند: پروردگار ما خدای یکتاست و آنگاه [بر آن] پایداری کردند فرشتگان بر آنان فرود می‌آیند [و می‌گویند] که نترسید و اندوهگین نباشید و شما را مزده باد به آن بهشتی که نوید داده می‌شدید. (فصلت: ۳۰)
- ۱۷- صحیفه امام، ج. ۱، ص. ۱۶۵
- ۱۸- رک: دائره المعارف قرآن کریم، ج. ۲، ص. ۷۵
- ۱۹- صحیفه امام، ج. ۸، ص. ۴۴۵
- ۲۰- صحیفه امام، ج. ۷، ص. ۹۷
- ۲۱- إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (احقاف، ۱۳)
- ۲۲- صحیفه امام، ج. ۲۱، ص. ۹۸
- ۲۳- صحیفه امام، ج. ۲۱، ص. ۸۵
- ۲۴- صحیفه امام، ج. ۱۹، ص. ۲۳۶
- ۲۵- بقره، ۱۴
- ۲۶- صحیفه امام، ج. ۷، ص. ۲۸۱
- ۲۷- میزان الحکمه، ذیل فسد.
- ۲۸- لاتصلح عوام هذه الامه الا بخواصها قيل يا رسول الله و ما خواص امتك، قال خواص امتي العلماء و الأمراء.
- ۲۹- بیانات در دیدار کارگزاران نظام (۱۳۸۲/۰۷/۰۲)
- ۳۰- بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران حج (۱۳۸۷/۰۸/۱۵)
- ۳۱- صحیفه امام، ج. ۲۰، ص. ۳۳۹
- ۳۲- صحیفه امام، ج. ۲۱، ص. ۴۰۱
- ۳۳- صحیفه امام، ج. ۲۱، ص. ۸۶
- ۳۴- تهذیب نفس و سیر و سلوک، از دیدگاه امام خمینی رحمته الله عليه، ص. ۹۱
- ۳۵- صحیفه امام، ج. ۱۲، ص. ۳۰۵

انتظار کسج از عمه خردادم